

УДК 331.024.349.2

JEL Classification E24; J43; Q1

DOI: <https://doi.org/10.32515/2413-340X.2018.33.25-32>

Т. В. Решитько, доц., канд. екон. наук

І. М. Міценко, проф., д-р екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Зарубіжний досвід щодо детінізації діяльності населення у сфері сільськогосподарського виробництва

В статті досліджено, що в економічно розвинених країнах функціонує і постійно вдосконалюється комплексна система державної підтримки діяльності суб'єктів сільськогосподарського виробництва для недопущення їх виходу в „тінь”. Проаналізовано зарубіжний досвід детінізації діяльності населення в сільському господарстві, виявлено, що державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників охоплює: виплати з бюджету і компенсації витрат виробникам; заходи щодо підтримки цін, встановлення експортних та імпорتنих квот, тарифів, а також дотації, субсидії, податкові пільги, страхові виплати тощо. Наголошено на необхідності застосування такого позитивного досвіду з легалізації зайнятості і доходів населення для виробників сільськогосподарської продукції в Україні.

зайняті неформальною діяльністю, „тіньова” зайнятість, легальна трудова діяльність, регламентація зайнятості та доходів сільського населення

Т. В. Решитько, доц., канд. екон. наук

І. М. Міценко, проф., д-р екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, г. Кропивницький, Україна

Зарубежный опыт относительно детенизации деятельности населения в сфере сельскохозяйственного производства

В статье исследовано, что в экономически развитых странах функционирует и постоянно совершенствуется комплексная система государственной поддержки деятельности субъектов сельскохозяйственного производства с целью не допустить выхода их в „тень”. Выполнен анализ зарубежного опыта детенизации деятельности населения в сельском хозяйстве, определено, что государственная поддержка сельскохозяйственных товаропроизводителей охватывает: выплаты с бюджета и компенсации затрат производителям; мероприятия относительно поддержки цен, установления экспортных и импортных квот, тарифов, а также дотации, субсидии, налоговые льготы, страховые платежи и другое. Акцентировано внимание на необходимости использования такого положительного опыта по легализации занятости и доходов населения для производителей сельскохозяйственной продукции в Украине.

занятые неформальной деятельностью, „теневая” занятость, легальная трудовая деятельность, регламентация занятости и доходов сельского населения

Постановка проблеми. Питання детінізації діяльності населення у сфері сільськогосподарського виробництва є складним та багатоплановим. Значна частина країн світу, у тому числі з розвинутою економікою, так і не змогли уникнути неформальної економіки у різних її проявах. На думку фахівців, „неформальна зайнятість” – це дозволена законодавством трудова діяльність, що не обраховується офіційною статистикою, а отримані при цьому доходи не декларуються та не оподатковуються. Через величезні масштаби розповсюдження, такий вид діяльності негативно впливає на формування ринку праці. Він хоч і сприяє пом'якшенню проблеми безробіття, проте спотворює трудову мораль, призводить до втрати кваліфікації працівників, а в окремих випадках має ознаки тіньової і навіть кримінальної економіки.

За даними експертів, тіньова економіка в Україні сягає майже 45 %. Дані Світового банку свідчать, що нині майже 5 млн. працездатних українців працюють без офіційного оформлення трудових відносин. Найбільше їх сконцентровано на селі – у

сільськогосподарській галузі, в особистих селянських господарствах (ОСГ). Причому, питань щодо визначення статусу зайнятості, обліку стажу роботи, пенсійного та інших видів страхування членів цих господарств. Більшість зайнятих в ОСГ не здійснюють внесків до пенсійного фонду та інших фондів соціального та страхування.

Тому, розв'язання проблеми регламентації зайнятості, легалізації доходів та соціального захисту населення, зайнятого у неформальному секторі сільської економіки, є надзвичайно важливим. Цим і зумовлюється актуальність теми даного дослідження

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою неформальної діяльності постійно займаються зарубіжні та вітчизняні вчені. На думку англійського вченого Кейта Харта «різниця між формальними» і неформальними можливостями доходу базується на відмінностях між роботою за плату і самозайнятістю [16, с. 68]. Дослідження Дональда Міда та Крістіана Моррісона доводять, що фактично у всіх країнах «третього світу» є значна частина підприємств із спільними ознаками «неформальності», а саме: мала кількість працівників, слабка дотримання податкових та інших правил, низька капіталомісткість тощо. Авторами констатовано, що неформальний сектор економіки в країнах, що розвиваються, відіграє надзвичайно важливу роль у вирішенні питань зайнятості та забезпечення доходів населення, а у деяких країнах за масштабами він навіть переважає офіційну економіку [17]. Е. Файг та П. Гутман відкрили, що неформальні економічні структури мають місце і у високо розвинутих країнах Заходу. У своїх наукових працях вони наголошували, що неофіційна діяльність розрослася настільки, що не помічати її вже не можна [14; 15].

Питанням діяльності населення в неформальному секторі економіки присвячені й праці українських вчених - економістів. Так, у працях Е. Лібанової, досліджено зміни у системі відносин, що склалися при переході до ринкової економіки, констатуються негативні процеси у соціально-трудої сфері, розглядаються окремі аспекти вдосконалення діючого механізму регулювання ринку праці [6]. Ю. Кіржецький переконаний, що скорочення обсягу тіншового обороту шляхом посилення адміністративного тиску на бізнес, розширення повноважень відомств, які контролюють господарську діяльність, здатні істотно сповільнити економічне зростання. Вчений стоїть на позиції формування вибіркових заходів регулювання щодо суб'єктів господарювання, які здійснюють тіншову діяльність [4]. В. Предборський вважає, що тіндова економіка є загрозою національній безпеці України [10].

Не зважаючи на велику кількість досліджень вчених з проблем зайнятості населення у неформальному секторі економіки, питання саме пошуку шляхів детінізації діяльності населення у сфері сільськогосподарського виробництва і застосування цього досвіду в Україні, потребує подальшого вивчення і осмислення.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо детінізації зайнятості, доходів сільського населення, зайнятого в неформальному секторі сільської економіки України, з урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Неформальна діяльність має місце в багатьох країнах світу. Оскільки це явище є небажаним для суспільства, уряди держав проводять певну соціально-економічну політику, яка сприяє мотивації осіб до зайнятості в офіційному секторі економіки. Неформальну економіку, яка не має кримінального походження, можна легалізувати, виводячи доходи у сферу легальної діяльності. Її детінізація передбачає створення такого інституційного середовища, де були б гарантовані права власності. Як показує світовий досвід, для цього потрібно застосовувати методи не репресивного, а стимулюючого характеру. Особливо цінним для нас є зарубіжний досвід детінізації діяльності населення у сільській місцевості.

З метою недопущення тіншової діяльності товаровиробників, у багатьох країнах світу функціонує і постійно вдосконалюється комплексна система їх державної

підтримки. В економічно розвинених країнах державне регулювання діяльності сільськогосподарських виробників включає досить великий набір важелів, що впливають на доходи фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, фінансово-кредитну систему тощо. Форми і методи державного регулювання визначаються особливостями економічного та соціального розвитку кожної конкретної країни.

В значній частині зарубіжних країн, головним змістом аграрної політики є державна підтримка фермерів, що дозволяє знизити наслідки нееквівалентності товарообміну сільськогосподарської продукції з іншими галузями економіки, забезпечити належний дохід та ефективне функціонування сільськогосподарських виробників. Виділяються доволі суттєві фінансові кошти на модернізацію сільськогосподарської техніки, запровадження новітніх технологій тощо.

У розвинених країнах фінансування сільськогосподарського сектора у 1,5-2 рази перевищує ринкову вартість його продукції. Світовими лідерами в цьому процесі є країни Євросоюзу, США і Японія. Наприклад, субсидії у країнах ЄС сягають 40-45 % вартості продукції фермерів, а в Японії і Фінляндії – майже 70 % [3].

Відповідно до нормативів Світової організації торгівлі (СОТ) засоби державної підтримки сільського господарства поділяють на три «кошки»: «жовтий» або «бурштиновий», «блакитний» і «зелений». Перший передбачає прямі дотації і субсидії, що стимулюють виробництво, тобто пряме фінансування певної культури на гектар земельної площі або на одну голову тварин. До нього входить, також, компенсація частини витрат фермерів на мінеральні добрива, засоби захисту рослин тощо.

Заходи «зеленого кошика» безпосередньо не пов'язані з підтримкою сільськогосподарського виробництва, але сприяють його розвитку. Вони спрямовуються на: компенсацію втрат від стихійного лиха, розвиток та підтримку збутової, інформаційної, фінансової, транспортної інфраструктури сільських територій, наукові дослідження, екологічні програми, поліпшення родючості ґрунтів тощо. Так, приріст сільськогосподарського виробництва в США за останні десятиріччя на 50 % забезпечувався державним фінансуванням секторів науки, пов'язаних з сільським господарством.

«Блакитний кошик» охоплює програми, спрямовані на скорочення виробництва, обмеження розмірів сільськогосподарських угідь, поголів'я худоби, зміну конкурентоздатності шляхом відтермінування платежів за кредитами, податкові пільги, пільгові або безвідсоткові кредити, списання та реструктуризацію боргів, переведення боргів сільськогосподарських товаровиробників до складу державного внутрішнього боргу тощо [3]. При цьому здійснюється як пряме, так і непряме державне субсидування суб'єктів господарювання.

До прямих заходів фінансової підтримки відносять: державні компенсаційні виплати; виплати з метою відшкодування збитків завданих стихійним лихом; компенсаційні виплати для відшкодування збитків, зумовлених реорганізацією виробництва (зменшенням посівних угідь, вимушений забій тварин тощо); субсидії на одиницю площі угідь чи поголів'я худоби; виплати для закупівлі ресурсів виробництва (міндобрив, засобів захисту рослин, кормів тощо); фінансування цільових програм витрат на науково-дослідні роботи. Найбільше прямих платежів на підтримку сільського господарства здійснюється в Норвегії, Австралії, США та країнах Євросоюзу [5; 12].

Непряме державне субсидування полягає у: ціновому втручанні у ринок продовольства шляхом підтримки внутрішніх цін вітчизняних товаровиробників, встановлення квот, тарифів, податків на експорт та імпорту продукції; пільговому фінансово-кредитному забезпеченні та оподаткуванні; введенні системи квот і податків на експорт та імпорту продукції; сільськогосподарському страхуванні; розвитку ринку,

що передбачає виділення державних ресурсів на розроблення та реалізацію програм, субсидії на транспортування, збереження сільськогосподарської продукції; забезпеченні розвитку виробничої інфраструктури через виділення державних ресурсів на здійснення заходів, що сприятимуть підвищенню ефективності виробництва (субсидії на будівництво виробничих приміщень, реалізацію іригаційних проектів, рекультивацію земель, створення кооперативів тощо).

Дослідження показують, що в структурі державних субсидій економічно розвинених країн найбільша питома вага припадає на підтримку цін. Зокрема, система державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію передбачає встановлення верхньої і нижньої межі коливання цін та скуповування або продаж продукції (що не швидко псується) з метою товарної інтервенції та підтримки необхідного рівня цін [8]. Основою ціноутворення в АПК економічно розвинених країн є узгодження закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію з суспільно необхідними витратами на її виробництво та реалізацію.

Для стимулювання розвитку фермерства та малого підприємництва в офіційному секторі сільської економіки в багатьох країнах застосовується спрощена система реєстрації їх діяльності. Вона носить не дозвільний, а характер, повідомляє і полягає у тому, що фермеру достатньо заявити про початок підприємницької діяльності і зареєструватись у податкових органах. Наприклад, у США для отримання реєстраційного номера потрібно заповнити спеціальну форму на сайті в Інтернеті або надіслати заповнену форму поштою, а по телефону дізнатися про свій реєстраційний номер. Програмне забезпечення підтримки фермерів також сприяє їх реєстрації і функціонуванню в формальному секторі економіки [2].

Фермери більшості економічно розвинених країн здійснюють соціальні внески як і працівники інших галузей. Вони виплачують соціальні податки з доходу, наймані працівники – із зарплати.

Для детінізації діяльності сільського населення та забезпечення його офіційної зайнятості і отримання доходів Європейський Союз у 2009 році виділив 57 млрд. євро або 41 % бюджету ЄС на підтримку сільського господарства. В перерахунку на площу сільськогосподарських угідь підтримка складала 325 євро на 1 га оброблюваної землі. Окремі країни ЄС додатково надавали допомогу своїм виробникам з національних бюджетів, в середньому 80 євро на 1 га. Тобто, загальний розмір підтримки сягав 405 євро. Найбільше ресурсів отримали: Франція (17 %), Німеччина, Іспанія (по 13 % кожна), Італія (11 %) та Велика Британія (7 %) [13].

У 2011 р. Євросоюз на прями виплати фермерам додатково виділив 42,5 млрд. євро на інтервенції для підтримання цін на деякі сільськогосподарські товари та 353 млн. євро на розвиток ветеринарного обслуговування і фіто-санітарний контроль. За цих умов, фермер (без найманих працівників) одержував субсидії – 225 євро на 1 голову молодняка великої рогатої худоби і на 1 га посівів кормових культур на рік [11; 13].

У 2013 році в ЄС змінилися умови отримання прямих субсидій на розвиток сільського господарства. Зокрема, в бюджеті Євросоюзу передбачено кошти на підтримку сільського господарства (прямі виплати фермерам) і розвиток сільських територій. Починаючи з 2013 року, фермери, які запроваджують нові високо екологічні технології виробництва сільськогосподарської продукції, отримують додаткові субсидії [9].

Важливим засобом детінізації діяльності в сільському господарстві, сприяння офіційній зайнятості та легалізації доходів є застосування пільгового оподаткування. Практика свідчить, що державна політика економічно розвинених країн в сільському господарстві передбачає систему оподаткування, що дозволяє регулювати сільськогосподарське виробництво і умови життя фермерів. При цьому, податок на

доходи диференційований. Для сільськогосподарських товаровиробників існує система пільг, що полегшують облік та знижують податкове навантаження на фермерів і малий бізнес (порівняно із суб'єктами господарювання інших галузей).

Податкові пільги проявляються у: зниженні основної ставки оподаткування; спрощеному порядку розрахунку податку для фермерів з низькими доходами й спрощенні бухгалтерської звітності; встановленні неоподаткованого мінімуму; зниженні бази оподаткування шляхом попередніх відрахувань; виведенні із податкової бази частини надходжень (виплат у фонди соціального страхування, допомоги на дітей, витрат на професійне навчання тощо); встановленні особливого режиму розрахунку капітальних витрат при визначенні витрат виробництва. У сільському господарстві більшості зарубіжних країн, діє режим прискореної амортизації.

Для заохочення дрібних сільськогосподарських товаровиробників до праці в офіційному секторі економіки, в багатьох країнах передбачені пільги з податку на доходи господарств. Зокрема, у Франції, держава використовує оподаткування, враховуючи необхідність розв'язання соціальних проблем (допомоги сім'ям, малозабезпеченим тощо). В секторі сільськогосподарського виробництва застосовується три режими оподаткування залежно від рівня доходу товаровиробників. До першої категорії платників податків віднесено фермерів, у яких середній дохід за два останні роки не перевищував 500 тис. франків. Вони сплачують, так званій, сукупний податок. Районна податкова комісія з прямих податків розраховує для них стандартну (з 1 га) питому вагу податку (залежно від виробничої спеціалізації). За розрахованою ставкою визначається розмір податку. При цьому для розрахунків беруть не реальний, а кадастровий дохід, який може бути отриманий при використанні середньої типової ділянки. Фермери цієї категорії не зобов'язані вести бухгалтерські розрахунки.

До другої категорії платників податків відносяться фермери, у яких середній дохід за два останні роки складав від 500 тис. франків до 1000 тис. франків. Для них передбачена спрощена схема оподаткування. Розмір доходу, що оподатковується, визначає сам фермер, йому також надається право вести спрощену бухгалтерію – журнал обліку витрат і виручки від реалізації продукції. Фермери, які обрали спрощену схему оподаткування, можуть вступати в місцеві центри правління сільським господарством, де їм надаються послуги щодо ведення документації (у них є можливість отримати знижки до 20 % з оподаткованого доходу).

Третю категорію платників податків складають фермери, в яких середній дохід за два останні роки перевищував 1000 тис. франків. Вони повинні вести і надавати податковій інспекції наступну документацію: журнал обліку, інвентарну книгу, баланс прибутків і збитків, розрахунки фактури тощо [7].

В особливо складних випадках, коли виникають проблеми із сплатою податків та нестачею обігових коштів, державні податкові органи європейських країн допомагають підприємствам – надають розстрочку із сплати податків, зменшують розмір пені (штрафів), яку потрібно виплатити підприємству. У випадку виникнення заборгованості з виплати податків, іноді застосовується її реструктуризація, якщо підприємство підтвердило, що його труднощі тимчасові та поправні.

Важливе місце у легалізації діяльності зарубіжних сільськогосподарських товаровиробників займає пільгове кредитування. Наприклад Франція, не лише кредитує своїх сільськогосподарських виробників (загальний кредит, складає більше 42 млрд. євро), а й допомагає фермерам із збутом продукції. Для цього на рівні Міністерства сільського господарства створено комітет з питань експорту продукції в країни Азії, який регулює питання експорту та узгодження фіто-санітарних вимог і дотримання прав інтелектуальної власності.

Для залучення інвестиційних проектів щодо раціоналізації праці та поліпшення умов життя фермерів у Німеччині діє програма сільськогосподарського кредитування земель. Отримати кредит може лише виробник сільськогосподарської продукції, загальні доходи якого не перевищують певних встановлених розмірів. Причому, на сільських територіях з несприятливими кліматичними умовами держава компенсує 5 % за кредитом, а в традиційних регіонах – 3 %. Внесок самого фермерського господарства має бути не менше 10 % [1; 5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз зарубіжного досвіду сприяння офіційній зайнятості і доходів у сільському господарстві дозволяє зробити висновки, що більшість розвинених країн з цією метою проводять державну підтримку діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Така державна підтримка складається із прямих дотацій та виплат з бюджету, компенсації витрат виробникам, заходів щодо підтримки цін, встановлення експортних та імпорتنних квот і тарифів, податкових пільг, страхових виплат, кредитних програм та договорів з комерційними банками щодо зниження відсоткових ставок, програм розвитку міжнародної торгівлі, спрямованих на зняття торговельних бар'єрів та регулювання експортно-імпорتنних операцій тощо.

Досвід зарубіжних країн із детінізації діяльності сільського населення є надзвичайно цікавим і важливим для нашої держави. Оскільки, на жаль, сьогодні в Україні не вирішеними залишаються проблеми легалізації діяльності та державного соціального страхування населення, зайнятого в неформальному секторі сільської економіки. Нині більшість членів ОСГ не сплачують ЄСВ, що в майбутньому позбавить їх права на соціальний захист (одержання пенсії тощо). Неформальна зайнятість через її величезні масштаби негативно впливає на формування ринку праці і взагалі на соціально-економічні та психологічні процеси, що відбуваються в суспільстві. Головна її загроза – це погіршення трудової моралі, дискваліфікація робочої сили, втрата професійних здібностей і навичок, розширення тіньової економіки та маргіналізація значної частини суспільства. У той же час, вона є суттєвим амортизатором для працевлаштування громадян. Цей момент потрібно врахувати, зважаючи на те, що особи, зайняті нерегламентовано, виконують переважно корисну для суспільства незаборонену працю. А тому, державі поступово за допомогою пільг та преференцій необхідно регламентувати такі види діяльності.

Вважаємо, що принципи і форми державної підтримки розвитку сільського господарства зарубіжних країн можуть бути враховані при розробці пропозицій щодо регламентації діяльності населення, зайнятого у неформальному секторі сільської економіки України.

З метою створення сприятливих умов для виходу сільської економіки України з „тіні” та стимулювання сільського населення України до легальної продуктивної зайнятості, вважаємо за необхідне, в законодавчому порядку запровадити комплекс інструментів і заходів, зокрема:

- щодо підтримки цін на продукцію;
- дотації та субсидії виробникам сільськогосподарської продукції;
- пільгове кредитування та оподаткування їх діяльності.

Гострота та багатоаспектність проблеми детінізації діяльності населення у сільськогосподарській галузі України, зумовлюють складність її розв'язання. Адже більшість питань, які при цьому потрібно вирішувати, є наскільки новими і незвичайними на сучасному етапі розвитку українського суспільства, що в багатьох випадках підходи до їх розв'язання ще тільки окреслюються, тому проблема переведення неформальної діяльності в офіційне русло, у вітчизняному сільському господарстві потребує подальших досліджень.

Список літератури

1. Государственная поддержка фермеров в развитых странах [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.agroinsurance.com/ru/practice>.
2. Звіт про НДР „Регламентация зайнятості та доходів сільського населення, зайнятого у неформальному секторі сільської економіки” [Текст] / К.: НДІ праці і зайнятості населення, 2013. – 50 с.
3. Зимина Л.Б. Сельское хозяйство: в чем секрет успеха? [Электронный ресурс] / Л.Б. Зимина // Сельское хозяйство. – 2012. – №3. Март. – Режим доступа: <http://bujet.ru/article/177647.php>
4. Кіржецький Ю. І. Тіньова економіка та напрямки її подолання в Україні: монографія [Текст] / Ю. І. Кіржецький. – Л.: Ліга-Прес, 2013. – 170 с.
5. Кучин С.А. Мировой опыт финансовой поддержки аграрного сектора экономики и возможность его адаптации в России [Текст] / С.А. Кучин // Управление экономическими системами. – 2012. – №8. – С. 18–26.
6. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист: Навч. посібник із соціальної політики [Текст] / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2004. – 491 с.
7. Налогообложение сельского хозяйства в развитых странах [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.budgetrf.ru/Publications/Analysis/iet/an_iet_250902/an_iet_250902990.htm.
8. Опыт государственного регулирования и поддержки сельского хозяйства за рубежом [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://agroobzor.ru/econ/a-125.html>.
9. Пошкус Б.И. Что нового в системе поддержки сельского хозяйства в странах Европейского Союза [Электронный ресурс] / Б.И. Пошкус. – Режим доступа: <http://www.viapi.ru/publication/e-biblio/detail.php>.
10. Предборський В. А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: монографія [Текст] / В. А. Предборський. – К. : Кондор, 2005. – 614 с.
11. Субсидии фермерам - основа агрополитики [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://agroconf.org/content/es-subsidii-fermeram-osnova-agropolitiki>.
12. Урoвень підтримки фермерських хозяйств в США в три рази вище, чeм в ЕС [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://abercade.ru/research/industrynews/8344.html>.
13. Урoвень субсидирования производства важнейших видов сельскохозяйственной продукции в ЕС, % [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ref.rushkolnik.ru/v2867/P. 2>.
14. Feige E. L. How big is the irregular economy? [Текст] / Feige E. L., Feige E. // Challenge. – 1979. – Vol. 6. – № 22. – P. 5–13.
15. Gutmann P. The Suteranean Economy [Текст] / Gutmann P. // Financial Analysis Journal. – 1977. – Vol. 33. – P. 10–18.
16. Hart K. Informal urban income opportunities and urban employment in Ghana [Текст] / Hart K. // Journal of Modern African Studies. – 1973. – Vol. 11. – № 1. – P. 68.
17. Mead D. C. The Informal Sector Elephant [Текст] / Mead D. C., Morrissson C. // World Development. – 1996. – Vol. 24. – № 10. – P. 1611–1619.

References

1. Gosudarstvennaja podderzhka fermerov v razvityh stranah [State support of farmers in developed countries]. *agroinsurance.com*. Retrieved from <http://www.agroinsurance.com/ru/practice> [in Russian].
2. *Report on NDR „Regulation of employment and profits of rural population, busy in the informal sector of rural economy”*. (2013). Kyiv: NDI pratsi i zajniatosti naselelnia [in Ukrainian].
3. Zimina, L. B. (2012). *Sel'skoe hozjajstvo: v chem sekret uspeha* [Agriculture: the secret of success]. *Sel'skoe hozjajstvo – Agriculture*, 3. Retrieved from <http://bujet.ru/article/177647.php> [in Russian].
4. Kirzhets'kyj, Yu. I. (2013). *Tin'ova ekonomika ta napriamky ii podolannia v Ukraini* [Shadow economy and directions of its overcoming in Ukraine]. L'viv: Liha-Pres [in Ukrainian].
5. Kuchin, S. A. (2012). *Mirovoj opyt finansovoj podderzhki agrarnogo sektora jekonomiki i vozmozhnost' ego adaptacii v Rossii* [World experience of financial support of agrarian sector of economy and possibility of its adaptation in Russia]. *Zh. VAK: Upravlenie jekonomicheskimi sistemami*, 8 [in Russian].
6. Libanova, E. & Palij, O. (2004). *Rynok pratsi ta sotsial'nyj zakhyst* [The labor market and social protection]. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko „Osnovy” [in Ukrainian].
7. *Nalogooblozhenie sel'skogo hozjajstva v razvityh stranah* [Taxation of agriculture in developed countries]. *budgetrf.ru*. Retrieved from http://www.budgetrf.ru/Publications/Analysis/iet/an_iet_250902/an_iet_250902990.htm [in Russian].

8. Opyt gosudarstvennogo regulirovaniya i podderzhki sel'skogo hozjajstva za rubezhom [Experience in state regulation and support of agriculture abroad] *agroobzor.ru*. Retrieved from <http://agroobzor.ru/econ/a-125.html> [in Russian].
9. Poshkus, B. I. (2011). Chto novogo v sisteme podderzhki sel'skogo hozjajstva v stranah Evropejskogo Sojuza [What's new in the agricultural support system in the countries of the European Union s]. *www.viapi.ru*. Retrieved from <http://www.viapi.ru/publication/e-biblio/detail.php> [in Russian].
10. Predbors'kyj, V.A. (2005). *Detinizatsiia ekonomiky u konteksti transformatsijnykh protsesiv. Pytannia teorii ta metodolohii [Deconstructing the economy in the context of transformation processes. The questions of theory and methodology]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
11. Subsidii fermeram-osnova agropolitiki [Subsidies to farmers - the basis of agrarian policy]. (n.d.). *agroconf.org*. Retrieved from <http://agroconf.org/content/es-subsidii-fermeram-osnova-agropolitiki> [in Russian].
12. Uroven' podderzhki fermerskih hozjajstv v SShA v tri raza vyshe, chem v ES [The level of farm support in the US is three times higher than in the EU]. (n.d.). *abercade.ru*. Retrieved from <http://abercade.ru/research/industrynews/8344.html> [in Russian].
13. Uroven' subsidirovaniya proizvodstva vazhnejshih vidov sel'skohozjajstvennoj produkcii v ES [The level of subsidizing the production of the most important agricultural products in the EU]. (n.d.). *ref.rushkolnik.ru*. Retrieved from <http://ref.rushkolnik.ru/v2867/R.2> [in Russian].
14. Feige, E. L. & Feige, E. (1979). How big is the irregular economy? *Challenge*, Vol. 6, 22, 5-13 [in English].
15. Gutmann, P. (1977). The Suteranean Economy. *Financial Analysis Journal*, Vol. 33 [in English].
16. Hart, K. (1973). Informal of urban income opportunities and urban employment in of Ghana. *Journal of Modern African Studies*. Vol. 11, 1, 68 [in English].
17. Mead, D. C. & Morrisson, C. (1996). The Informal Sector Elephant. *World Development*. Vol. 24, 10, 1611-1619 [in English].

Tatyana Reshitco, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Ivan Mytsenko, Professor, Doctor in Economics (Doctor of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Foreign Experience in Relation to Unshadowing of Activity of Population in the Field of Agricultural Production

The article highlights that the issue of unshadowing of activity of population in the field of agricultural production is difficult and complex. It needs new research. A significant part of the world, including highly developed countries, could not escape the informal economy in its various manifestations. According to experts, "informal employment" is the labour law permitted by the legislation, which is not calculated by official statistics, and the received income is not declared and taxed. Due to the huge scale of distribution, this kind of activity negatively affects the formation of the labour market. Although it contributes to mitigating the problem of unemployment, it negatively affects the formation of labour morality, leads to the loss of skills of workers, and in some cases has signs of a shadow and even a criminal economy. For Ukraine the issue of legalization of activity of population in the field of agricultural production is extremely actual as taking into account the data of experts almost 45 % of the Ukrainian economy is in „shade”.

The article shows that in the economically developed countries, a complex system of state support of the activities of agricultural producers is functioning and is constantly being improved to prevent them from entering the shadow, which includes: payments from the budget and compensation of expenses to producers; measures to support prices, establish export and import quotas, tariffs, as well as subsidies, tax breaks, insurance payments, etc. Forms and methods of government control are determined the features of economic and social development of every concrete country.

The necessity of applying such positive experience on legalization of employment and incomes of the population for agricultural producers in Ukraine is emphasized. In fact today unsolved are problems of legalization of activity and state social security of domestic population, busy in the informal sector of rural economy. Presently most members of OSG do not pay ESV, that in the future will deprive their rights of social protection (pension and other social support). With the purpose of creation of favourable terms for the output of rural economy of Ukraine from „shade” and stimulation of rural population of Ukraine to legal productive employment, it is suggested in a legislative order to inculcate the complex of instruments and measures on support of prices on an agricultural produce, grants and subsidies the producers of this products; favourable crediting and taxation of their activity.

engaged in informal activity, "shadow" employment, legal employment, regulation of employment and income of the rural population

Одержано (Received) 20.03.2018

Прорецензовано (Reviewed) 22.05.2018

Прийнято до друку (Approved) 28.05.2018